Het contract betreffende de bouw van het Koningshuis.

H.P. Deys

Wij weten dat rond 1630 in Rhenen het zomerpaleis voor Frederik V van de Palts werd gebouwd. Het is absoluut zeker dat dit zogenaamde Koningshuis er gestaan heeft, maar over de bouw is heel weinig bekend, ook is er (nog) weinig onderzoek naar gedaan. In het Rhenens oud archief bijvoorbeeld is nergens ook maar iets te vinden over de bouwactiviteiten, die toch voor dit stadje van immens belang moeten zijn geweest. Het stadsbestuur had immers reeds begin januari 1629 ingestemd met het verzoek van de koning om een kwart van de kosten van de 'reparatie' van het vervallen convent voor haar rekening te nemen, 'ter wijlen verhoopt wordt datt de residentie van zijn hoochgemelte Majesteit zal strecken tot nering ende welvaert vande borgers deser stede ..... ende de reparatie metten eersten doen vorderen ten eijnde zijn Majesteit des teerder mach comen'. Frederik had namelijk in januari aangekondigd, dat hij 'binnen drie of vier weken' naar Rhenen zou komen, om daar de 'jacht te exerceren'.

In de notulen van de Staten van Utrecht treffen wij op 14 april het verzoek aan van Frederik om het Agnietenconvent aan te mogen kopen om het 'vertimmeren ten behoeve van zijn eigen verblijf aldaar'. De Staten gingen op 13 mei accoord met dit verzoek, waarbij onder meer bepaald werd dat de prins van Oranje (Frederik Hendrik) hierin, zoals vanouds, zou mogen blijven logeren. De geschatte waarde van 10.000 ponden behoefde niet te worden betaald, tenzij de koning of zijn erfgenamen het convent, de kerk en de boerderij weer zouden verkopen. In dat geval moest het bedrag aan de Staten worden betaald, zonder aftrek van de kosten van eventueel verrichte verbouwingen, vertimmeringen, reparaties of uitbreidingen. Ook moest er voor de drie conventualen (nonnen) die er nog steeds verbleven, evenals voor de predikant die er woonde, een passende oplossing gevonden worden. Deze eis is door de koning afgekocht, met welk geld het stadsbestuur voor passende woonruimtes heeft gezorgd. Na bestudering van het concept-koopcontract zag de prins van Oranje zelf af van zijn gewoonterecht in het (voormalig) convent te mogen logeren, zodat dit beding is komen te vervallen.

De prins van Oranje, stadhouder Frederik Hendrik, had op 11 mei het beleg voor 's Hertogenbosch geslagen. We moeten ons realiseren, dat we toen nog dik in de tweede helft van de Tachtigjarige Oorlog zaten en in het begin van de Dertigjarige Oorlog van onze oosterburen. Het beleg van 's Hertogenbosch was een indruk-

wekkende gebeurtenis van landelijk en misschien wel van internationaal belang. Koning Frederik van de Palts heeft er zelfs een bezoek gebracht, en wel op 25 juni, waarbij hij persoonlijk door zijn neef Frederik Hendrik door de loopgraven werd rondgeleid.

Frederik bevond zich in augustus in Rhenen, vermoedelijk om de bouw van zijn paleis voor te bereiden. In deze periode vielen de in Spaanse dienst strijdende graaf Hendrik van den Bergh en de bevelhebber van de Keizerlijke troepen Raimondo Montecuculi de Veluwe binnen. Doel van deze inval was om de troepen van Frederik Hendrik, die ‘s Hertogenbosch belegerden, daarvan weg te lokken. Frederik week uit naar het veiliger zijnde Culemborg, waar hij door Floris van Palland gastvrij werd ontvangen. Op 19 augustus werd Wezel door Staatse troepen bij verrassing ingenomen. Het was een sterke stad waarin zich alle legervoorraden van de vijand bevonden, en als gevolg van dit verlies waren de Spaanse en Keizerlijke troepen genoodzaakt weer uit de Veluwe weg te trekken. Koning Frederik kon weer veilig in Rhenen verblijven.
Intussen werd op 4 juni 1629 het contract aangaande de bouw van het Koningshuis ondertekend. Het is hieronder letterlijk weergegeven, en het houdt in dat Jacop Roeloffsen van Varick (als aannemer) verklaart ten behoeve van de koning van Bohemen de omschreven werkzaamheden te zullen uitvoeren. Namens de koning ondertekenden, in aanwezigheid van twee getuigen, Bartholomeus van Bassen (de architect) en de burger Jan Claessen van Oosten. De notaris was L. Rietraet

Begin juni bevond de koninklijke familie zich weer in Rhenen. De koninklijke keldermeester had ten behoeve van de familie in het Duitse Huis een half okshoofd wijn en een ton bier ingeslagen, maar de pachters van de accijns wensten hierover de accijnzen te innen. Omdat de koning in de gehele Verenigde Nederlanden vrijgesteld was van het betalen van accijnzen, werden de pachters namens de Staten van Utrecht aangezegd, de keldermeester met rust te laten. Eenzelfde geval trof in november ‘onze’ aannemer Jacob Roeloffs van Varick, die aan alle arbeiders, die aan het werk waren aan de ‘huijsing’ van de koning, dagelijks een hoeveelheid bier verschafte. De Gedeputeerde Staten beslisten dat Jacob Roeloffs wel degelijk accijns verschuldigd was op bier, verstrekt aan wat voor werklieden, arbeiders of leveranciers dan ook. In december verzoekt Frederik van de Palts om vrijgesteld te worden van accijns op het vlees, dat door de Rhenense vleeshouwers was geleverd ten tijde van zijn verblijf in Rhenen, en daarna ook in zijn nieuwe ‘hoff’ zal worden geleverd, ook ten aanzien van de metselaars, timmerlieden en arbeiders van het genoemde ‘hoff’, voor zover dit het bier aangaat dat door de keldermeester werd overhandigd aan Jacob Roeloffs. Hierover wensten de Staten eerst nog overleg te plegen met de magistraat van Rhenen.

Zo zien we dat er in de archieven toch wel het een en ander met betrekking tot de bouw van het Koningshuis, zoals we dat nu noemen, is vastgelegd. Het is helaas niet veel, want waar kwam al het bouwmateriaal vandaan, wie waren de beeldhouwers die de fraaie versieringen hebben aangebracht? Er resten nog veel meer vragen. Maar het contract is er, hoe simpel de bewoordingen ervan dan ook mogen luiden.

Contract tusschen Syne Ma.t. van Bohemen ende Jacop Roelofsen van Varick

Barthelmaeus van Bassen, ende Jan Claessen van Oosten burgers ende inwoonders van Sgravenhage beijden vuijten naeme ende als last hebbende van Sijne Con: Ma.t. van Bohemen bekennen midts desen aenbesteedt ende Jacop Roeloffsen van Varick mr. metselaer woenende tot Rhenen bekendt aengenomen te hebben voor hoochgemelte Sijne Ma.t. te maecken seeckere metselrij -wercken aen het oude clooster tot Rhenen, daertoe hij de materialen dije aen t selve clooster noch bevonden sullen worden zoo vele deselve bruijckbaer sullen sijn, sal emploijeren, ende de voordere materialen van steen ende calck sal den aennemer gehouden sijn opt werck te leveren, te weeten elck duijsent moppen tot negen guldens ende elck hoet calcks voor ses gl. mede opt werck te leveren, ende off het Sijne Ma.t. geliefde de vursz. materialen selffs te laeten coopen ende opt vursz. werck te leveren, sal tselve staen tot Sijne Ma.ts keuse optie ende geliefte. Ende zoo wanneer tvursz. werck soo verre gemaeckt ende geavanceert sal zijn dat hoochgem.te Sijne Ma.t. daermede genouchsaem gedient zal wesen, soo sullen ten wedersijden genomen worden twee mannen, dewelcke zulcke wercken sijn versatende, dije deselve sullen visiteren, ende priseren, ende zal dijenvolgende de betalinghe vande vursz. metselrijwercken in conformite vande vursz. prisatie geschieden; Ende zal den

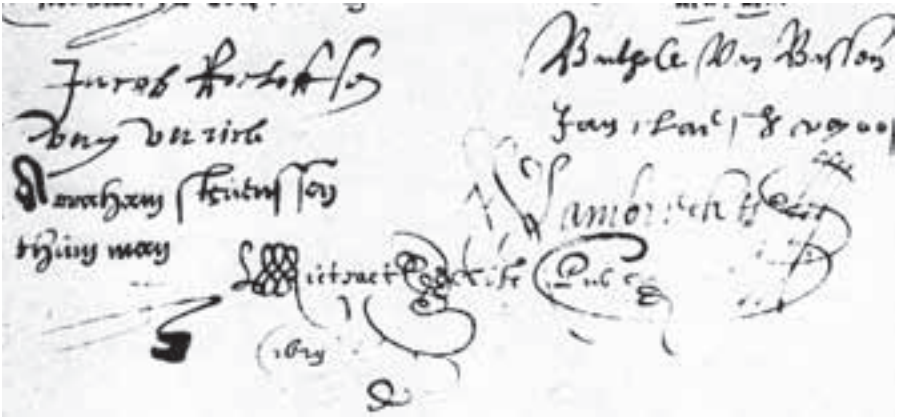

De handtekeningen onder het contract

Aennemer [tinnecken?] vande vursz. wercken soo ende gelijck hem deselve aengewesen sullen worden opt spoedichsten moeten voorderen ende volbrengen ende alle mogelijck debuoir daer toe aenwenden.
Aldus gedaen ende gepasseert ten woonhuijse mijns notaris in S'gravenhage opten vierden Junij xvj^{C} negenentwintich ter presentie van Wouter Lambrechts Clercq, ende Abraham Stevenssen tuijnman als getuijgen hiertoe gerequireert dije dese mette vursz. partijen ende mij notaris hebben ondergeteeckent.

Jacob Roeloffsen van Varick
Barthole van Bassen
Abraham Stevenssen thuujman
Jan Claess van Oosten
W. Lambrechts
L. Rietraet .... Pub (notaris)
1629

Bronnen

Notarieel Archief Den Haag, inv. fiche 29, document 199 re/ve. 1629.
Commelyn, I., *Frederick Hendrick van Nassauw Prince van Orangien, Zyn Leven en Bedryf*, Utrecht, 1652.